

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на **ИВАН ВЕНЦИСЛАВОВ ИВАНОВ**
на тема **„КОГНИТИВНИ СТИЛОВЕ И ИГРОВА ЕФЕКТИВНОСТ ВЪВ ФУТБОЛА“**
за получаване на образователната и научна степен **„ДОКТОР“**

Научен ръководител: Проф. Татяна ЯНЧЕВА, дп

Рецензент: Проф. Ю. Г. Мутафова-ЗАБЕРСКА, доктор

Авторът на дисертационния труд Иван В. Иванов е високо компетентен специалист, получил съвременна подготовка в СУ „Климент Охридски“. Отдаден на своето призвание да бъде психолог-преподавател, той днес е уважаван представител на НСА „Васил Левски“ и, вече пет години, е високо ценен и от своите студенти. Жизненият път на колегата Иван ИВАНОВ, неговата професионална кариера е свързана с пълната му посветеност и стремеж към усъвършенстване. Социалният статус на ИВАН ИВАНОВ се определя от неговата самостоятелна, търсеща активност, насочена към иновативните, нестандартни подходи, които той избира за профилиране в нови насоки. Професионалната реализация на Иван ИВАНОВ многопосочна: започва като психотерапевт в Център по психология „Спектра“, обучител на групи и психодиагностик за индивидуално консултиране (от 2006); групов психотерапевт и изпълнител по Проект „CSDP-2004, Lot“, в „Института по екология на мисленето“ (работа с наркомани); психолог в програмата „ФАР“ за развитие на гражданското общество (по проект за работа с бежанци); психолог в Център за социална работа - ЦСР „Феникс“ (2006-2009); консултант на младежи в неравностойно социално положение (2010-2014); психолог в Защитено жилище „Заедно“ за работа с деца, израснали в Дом за лишени от родителски грижи – ДДЛРГ (2009-2010); спортен психолог на националните състезатели по бокс към Българската федерация по бокс (от 2016 и в момента) - такъв е психологичният портрет на един прецизен, културен изследовател със свой почерк, с устойчивост и широта на интересите!

През годините Иван ИВАНОВ трупа солиден опит, постига конкретни емпирични резултати, които го насочват към Спортната академия – избор, който има и своята предистория: като студент, той е капитан на отбора по футбол в Университета; и през 2005 година е обявен за „Спортист на годината на СУ „Климент Охридски“ - една висока

оценка за победите на отбора в редица студентски турнири. Логичен става и неговият траен интерес и ориентация към разработване на настоящия дисертационен труд.

Официалната защита днес е заключителен, закономерен етап от развитието на ИВАН ИВАНОВ като изследовател с изявена психолого-педагогическа компетентност, експериментатор-творец с доказани организационни възможности. Избраният проблем е актуален в областта на всички видове спорт. С тази своя посветеност на науката и спорта, с личния си пример и ориентацията към когнитивните стилове като фактор за игрова ефективност на спортиста, Иван ИВАНОВ потвърждава, че в спорта успехът, победата е резултат от специфична мисловна активност в условията на напрежение за решаване на спортно-игровите проблемни ситуации. Приносните моменти на дисертационния труд се определят от оценката на психопедагогическото и методологично съдържание на труда - една убедителна легитимация за евристичните постижения на автора, очертани в следните основни параметри според изискванията за оценка на НИР:

1. Предметът на изследване, изчерпателен, значим и респектиращ, е представен още в Увода, актуализиращ уникалната популярност на футбола като спортна игра. За солидна теоретична постановка съдим по анализа на добре планираната, фиксирана и контролирана динамика на изследваните показатели: компетентно, в исторически аспект - в тяхното развитие се интерпретират основните работни понятия, същността на използваните специфично-спортни, психологични и спортно-педагогически теоретични постановки, представени от различните автори (Глава Първа).

2. Гносеологичният спектър на труда се отличава със следните достойнства: обемът е структуриран в три основни глави, с оптималните 158 страници: основното съдържание е представен в 137 стр. текст, с приоритет на Глава Първа (82 с.); успешно е онагледяването (45 илюстрации - 33 табл., 12 фиг.); висока е цитационната активност благодарение на доброто владение от автора на чужди езици – налице е една адекватно подбрана библиография (21 стр. е списъкът на цитираните литературни източници - общо 279, от тях 254 на латиница, 25 на кирилица);

3. Поставените цел и шест задачи (Глава Втора, 5 стр.) са адекватни на представената Работна хипотеза, решени творчески при организацията на основните етапи на работата по проблема; солиден е обектът на изследване - 144 лица (вкл. студенти от НСА), футболисти-аматьори и професионалисти (от шест родни отбора, вкл. два национални състава), диференцирани

по пол (мъже - 122, жени - 22), възраст (ср. - 22 г.), продължителност на спортния стаж (ср. - 2,6 г.), игрови пост (вратар, защитник, халф, нападател) и квалификация (професионалист, аматьор).

4. В труда е осъществен интегрален подход към разработване на проблема с комплексна методика: **1)** за целите на изследването е адаптиран тест (съвместно с научния ръководител) за изследване на вниманието при футболисти; **2)** въпросник за изследване на когнитивните стилове (Оригиналност, Ефикасност/ефективност, Конформизъм); **3)** въпросник за „Стил за вземане на решение” (скали за Активност-решителност и Индивидуална отговорност); **4)** скала за определяне на метамотивационното състояние „Телик-доминантност” (скали - Сериозност, Планиране и Избягване на усещанията/възбудата); **5)** експертна оценка, давана от треньорите за състезателите и **6)** статистически методи за анализ (вариационен, корелационен, сравнителен, регресионен). Фактите за степента на статистическа достоверност на получените резултати, са поднесени коректно от автора, което повишава стойността на дисертационната разработка.

5. Интегралният подход към разкриване на основни особености на когнитивните стилове на футболиста в условията на изострена състезателна борба за надмощие е позволил осъществяването на разностранен анализ на резултатите (Глава Трета - 69 с.). Чрез разкриване на динамиката и взаимодействието на различните, проследявани показатели се доказва възможността за опознаване както от страна на треньора на своите играчи, но и за постигане от състезателите на самопознание за силните и слаби моменти в спортната им активност. Иван ИВАНОВ се докосва до идеята изследваните лица да постигнат промяната за превръщане от „съзнание в себе си” до „съзнание за себе си”. Отделната личност е очертана като своеобразно семантично поле, с ясно различни сигнали - една нова перспектива за бъдещи изследвания. Може да се каже, според мен, че се докосваме до набелязването на нови, конкретни *психографогели* (понятие от педагогическата психология) като носители на информация с определен принос за развитието на отделния индивид в спорта.

6. Многопосочна е приносната значимост на труда: анализът на резултатите засяга проблеми, оставали до момента „в сянка” - очертаването на конкретни тенденции в когнитивните измерения и конкретни параметри на игровата ефективност на спортиста. А те, оказва се, са валидни и за аматьора, и за професионалиста, и за представителите от различните видове спорт, както е посочено в теоретичния анализ и от редица автори, и от данните на изследването. Личният спортно-състезателен опит на Иван Иванов, трупан с

години от ранното детство, както и неговата психологична подготовка, му позволяват да прояви смелост и да „надникне“ в тази, най-трудно достъпна предметна област на изследване - разкриване на уникалната специфика на когнитивните стилове при решаване на проблемните ситуации в спорта, протичащ мълниеносно, мигновено. По-нататъшното му задълбочаване в тази насока има перспективата и възможността, в отворената система на спортните науки да представи и включи ново, готово „*noу хау*“, което - не се съмнявам, ще бъде прието от изследователите и извън страната.

7. Осъществен е задълбочен, системно-структурен, съдържателен и психолого-педагогически анализ на резултатите от изследването, с логична градация и обобщеност на данните от отделните подходи/тестове. Очертана е компетентността, личното отношение на автора, проявявано в оценката, подкрепяща или критична към отделни постановки, теории; авторът демонстрира своето разбиране, мнение относно разнообразието от концепции и понятия (напр., „когнитивен стил“, „интелектуални и когнитивни процеси в спорта“ и пр.), позовавайки се на представената информация от един или друг автор; разглеждайки стиловете за вземане на решение, едновременно с това Колегата Иванов осъжда ограничения, слаб, епизодичен интерес към проблема от страна на нашите спортни психолози, обръщайки внимание и на нарушения баланс в работата на треньора, акцентираш върху работата по тактиката, но пренебрегващ другите страни от спортната подготовка.

Новоадаптираният тест за вниманието поставя интересно и по новому анализираните резултати, чиито анализ се доближава до изучаваните в спортната психология „свойства на вниманието“ (обем, умора, разпределеност, гъвкавост, съсредоточеност, концентрация и др.).

Новаторски е подходът за проучване ролята на метамотивационния конструкт „телик-парателик“. Интересно и много показателно е съотношението между когнитивните стилове: общо при цялата група изследвани, изпълнителността заема междинно положение в скалата (вместо да бъде на първо място, според мен!); води конформността; показателна е тенденцията във възрастов аспект - нараства оригиналността, намалява изпълнителността и конформизмът. ИВАНОВ установява същата тенденция и при професионалисти, и при аматьори, както и при състезатели от други спортни дисциплини (опирайки се на данни на чужди автори). Интересен е установеният факт, че когнитивните стилове не зависят от игровия пост, с изключение на нападателите, при които оригиналността е незначително по-високо изразена от останалите постове (за какво творческо мислене може да се говори!). Важен

момент е и установеният стремеж за повишаване на оригиналността при трите когнитивни стила според нивото на квалификация и професионалния опит/стаж.

Нестандартността на дисертационния труд е отражение на най-добрите традиции на НИР в НСА. В този смисъл приносен ефект може да има прилагането в учебната работа на някои специално приложени във футбола методики на чужди автори (цитирани в теоретичната част). Също така, част от представените резултати (в таблици, фигури) могат да бъдат включени в един бъдещ Учебник по спортна психология за нашите студенти.

8. Достойнство на труда на Иван ИВАНОВ и точното очертаване на границите на получените резултати чрез осъществения анализ, интерпретацията на статистическите факти, очертаната ефективност и перспективи за бъдещи изследвания. Обобщените изводи и препоръки очертават широки възможности за задълбочаване на проблематиката с перспективност за разработване на проблема като част от ценностната система на личността на съвременния спортист-футболист.

В дух на критичност, наред с приносите, може да се отбележи и необходимостта от прецизиране на някои моменти в подреждането на цитираните литературни източници, което ни най-малко не намалява стойността на рецензирания труд. Авторефератът е изготвен в съответствие с изискванията. С професионалната си отдаденост тандемът „Докторант-Научен ръководител” ни представят новополученото знание, разширявайки ноосферата в областта на когнитивната психология в областта на спорта.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Дисертационният труд е осъществен под самостоятелна форма на обучение и отразява многопластовата същност на когнитивните стилове при решаване на игровата ефективност във футбола, при спазени стандарти за оформяне на труда. Докторатът се отличава с оригиналност, с определен теоретичен и практикоприложен принос - основание да предложи с убеденост на уважаемите членове на Научното жури на ИВАН ВЕНЦИСЛАВОВ ИВАНОВ да бъде присъдена *образователната и научна степен „Доктор”* в професионално направление *7.6. Спорт* по научната специалност *„Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка* (вкл. МЛФ), за нуждите на катедра *„Психология, педагогика и социология”*, към НСА „Васил Левски”.

30. 05. 2017.

Рецензент:

(Проф. Ю. Мутафова-Заберска,
член на Научното жури)